

Gulebjerg

Klinten ved Marbæk indeholder flere lag af sand, grus og ler, der er aflejret gennem millioner af år. Mange steder fremstår sandet smukt gult eller rødbrunt. Det er resultatet af den kemiske proces, der sættes i gang, når regnvandet siver ned og går i forbindelse med sandets jernindhold. Den såkaldte jernsandsten, der herved fremkommer, synes »rusten«, og sandstranden kan flere steder på stækningen være markant rødlig. Det er tankevækkende at tænke på, at dette røde lag i klinten er aflejret på et meget tidligt tidspunkt i menneskets udvikling. De første menneskeaber er først lige udviklet i Afrika på dette tidspunkt i Jordens historie.

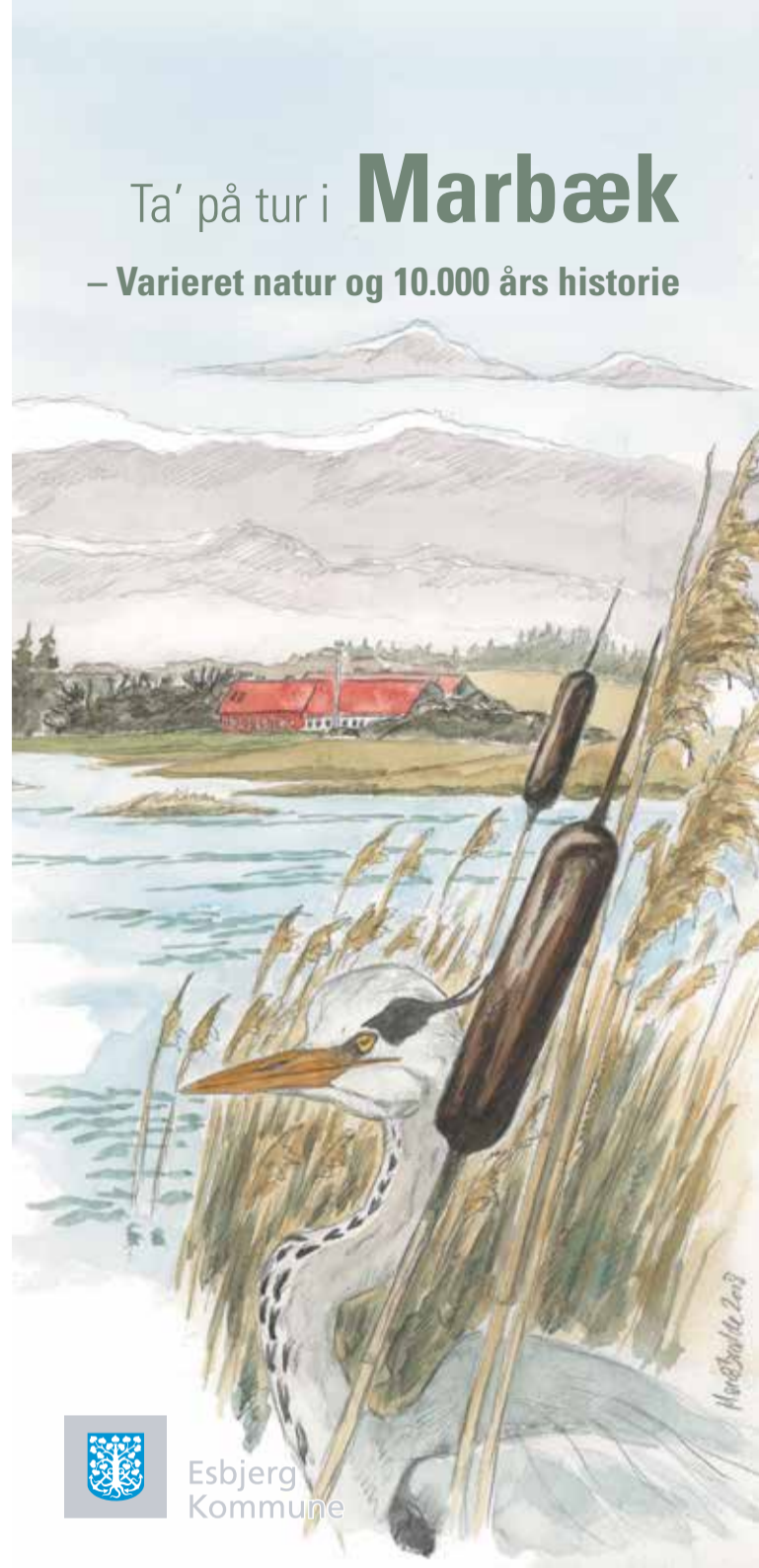
Udstillinger, restauranter m.m.

På Natur- og Kulturformidlingscentret Myrthuegård kan man blive klogere på egnens natur og historie. Udstillingen »Hvor å, hav og mennesker mødes« kan ses alle dage fra kl. 10 – 20. Der er fri entré. Udstillingen indeholder bl.a. en stor landskabsmodel, hvor man kan overskue hele egnen og via et net af lysende dioder i landskabet få overblik over alt fra oldtidsfund til herregårde i området omkring Varde Ådal. I udstillingens biograf kan man se forskellige film fra området. På Myrthuegård er der udover fælleskontoret for Esbjerg Kommunes skoletjeneste også 2 skovbørnehaver.

På Marbækgård ved søerne vises også en udstilling om områdets natur. Gården drives i dag som restaurant. Ved Sjelborg Strand ligger restaurant, »Rødhætte« med god udsigt over bugten. Syd for Sjelborg Plantage ligger Sjelborg Camping. Nordøst for Marbæk Plantage findes to 18 hullers golfbaner.

Udgivet af: Esbjerg Kommune, 2012
Illustrationer og tekst: Marco Brodde
og plantør Claus Løth
Tryk: Grafisk Produktion, Ribe

Ta' på tur i Marbæk

– Varieret natur og 10.000 års historie

Esbjerg
Kommune

Marbæk – varieret natur og 10.000 års historie

Drejer man rundt om sig selv, når man står på klinten ved Marbæk, ser man to meget forskellige naturområder mødes. Selve klinten og den jord Marbæk Plantage står på, har en 20 millioner år gammel historie. Vadehavet mod vest repræsenterer derimod et meget ungt landskab, der er skabt i løbet af få årtusinder.

Marbæk Plantage udgør sammen med den fredede hede, stranden og engene langs Varde Å et stærkt varieret naturområde med mange forskellige naturtyper. Historien om Marbæks fortid er både dramatisk og spændende. Det nuværende landskab er formet af den forrige og sidste istid, der slap sit tag for ca. 10.000 år siden og skyllede vand og sand ud over Sydvestjylland. Samtidig har menneskets spor sat sine aftryk i området siden stenalderen. I den nuværende plantage ses agerskel fra ældre jernalder og i både Myrthue og Sjelborg kan man se de brolagte gulve i jernalderbøndernes huse. Sådanne brolægninger er kun fundet i Sydvestjylland. Flere gravhøje fra sten- og bronzealder kan opleves i området, der har set markant anderledes ud, da højene er blevet opført. Ikke mindst har kysten ud mod det nuværende Ho Bugt ændret sig dramatisk.

Siden istidens afslutning har havet ædt sig ind på kysten og nedbryder stadig klinterne bid for bid. I løbet af de seneste par tusind år har havet dog også aflejret store mængder sand i Vadehavet, som her ved Ho Bugt har sin nordlige grænse. Frem af havet voksede dermed en såkaldt »barrierekystr«, hvor halvøen Skallingen i dag til en vis grad beskytter klinterne mod havets nedbrydende kræfter.

Marbæksøerne huser bl.a. en hættemågekoloni. Hættemågerne anlægger deres hætte i løbet af februar/marts. Hættemågekolonien beskytter andre fuglearter mod rovdyr. De mange øjne er konstant vagtsomme og skrigende måger i flok får mange rovdyr til at fortrække!

Fra hede til plantage

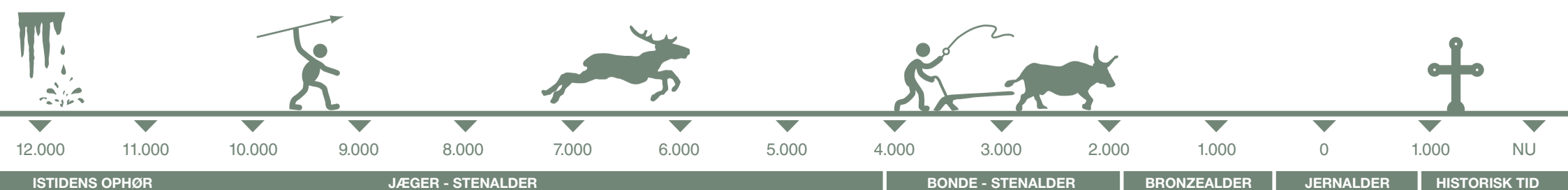
Plantagen er resultatet af sagfører Espen Mathiasen Hansens arbejde med at tilplante »denne onde og skarpe hedeegn«, som en embedsmand i 1700-tallet kaldte området ved Marbæk. Hedejorden var heller ikke i begyndelsen af 1900-tallet egnet til landbrug, men det lykkedes sagfører Hansen at tilplante heden med nøjsomme »fremmede« træarter som f.eks. bjergfyr og sitkagran. I 1921 købte Esbjerg Kommune de første arealer i Marbæk, og i dag er plantagen og den omkringliggende natur et af de mest besøgte rekreative områder i kommunen.

Esbjerg Kommune ejer i dag ¾ af det samlede Marbæk-område, som fra 2009 indgår i Nationalpark Vadehavet. De vestjyske nåletræsplantager er biologisk set, ofte ensformige. Kun få insekter og fugle har tilpasset sig de lige rækker af nåletræer fra andre verdensdele. Siden 50'erne er større partier med naturligt hjemmehørende løvtræer imidlertid blevet plantet i Marbæk. I dag og især efter at orkanen i 1999 væltede 25.000 m³ nåletræ, plantes bl.a. mere eg, birk, lind og ask. Den større variation i skoven tiltrækker flere arter af fugle, dyr, blomster og svampe.

Store dele af de lavtliggende enge ved Marbækgård har været opdyrket indtil 1970, som var det sidste år med korndyrkning. Andre dele har været brugt til græsning, og indtil ca. år 1900 har der også været gravet tørv i engene, hvor Esbjerg Kommune i 70'erne anlagde tre søer, som i dag er et karakteristisk element i Marbæks varierede landskab.

Blåhalsen er en nyindvandet ynglefugl i Danmark. Den yngler indtil nu stort set kun i Sydvestjylland og Varde Ådal huser flere par. Fra midten af marts skal blåhalsen eftersøges i græfter og enge med rørskov. Den synger mest i de tidlige morgentimer og om natten.

Vandreruter og ridestier

Naturen i Marbækområdet kan opleves på nært hold ved at følge de mange afmærkede naturstier. Herunder kan du læse om de oplevelser, de enkelte stier byder på. Al færdsel skal ske efter naturbeskyttelseslovens regler om offentlig adgang.

Ridestier

Da ridning forårsager skade på vejene, er der i Marbæk afmærket i alt 14,5 km. ridestier, udenfor disse ruter er ridning forbudt.

Mountainbikeområde

Mountainbikeruten i Marbæk, er blevet til i et samarbejde mellem Varde Cykel Klub, Esbjerg Cykelring og Esbjerg Kommune. Den markerede rute, er ca. 3 km lang og består primært af singeltrack, og har ikke »farlige« nedkørsler og stejle opkørsler. Den er tænkt som et supplement til en tur rundt i Marbæk plantage på mountainbike.

Marbækstien »Strandturen« 10 km

Stien udgår fra Strandpromenaden i Hjerting umiddelbart nord for lystbådehavnen. Stien går ikke i kreds som de øvrige afmærkede ruter, men man vandrer langs stranden på grænsen mellem to helt forskellige landskaber. Mod vest ser man ud over det unge Vadehav, skabt af havets aflejring. På landsiden ser man i klinternes lag – sand og sten, der er blevet transporteret hertil med gletsjerne under den forrige istid. Især ved udsigtspunktet Gulebjerg kan man fornemme landskabets storslåede karakter.

Nord for Varde Å møder man den afmærkede vandrerute »Kyst til Kyst Stien«, der løber fra Blåvand til Vejle over i alt 120 km. Kyst til Kyst Stien giver en unik mulighed for at komme i nærkontakt med naturen i hele tre danske ådale, skabt af smeltevand fra istidens vandmasser.

Kravnsøstien 1,5 km

Udgår fra Vestkystvejen og løber til Naturlegepladsen Kravnsø, hvor der også findes en primitiv overnatningsplads. På nordsiden af Vestkystvejen i udkanten af Kravnsø Enge findes et udsigtstårn, hvorfra man kan skue ud over Varde Ådals åbne landskab. Her har landmænd og myndigheder i en årrække gennemført et naturgenopretningsprojekt, der betyder, at engene drives mere miljøvenligt til gavn for fugle og planter. Flere sjældne fugle som blåhals og engsnarre forekommer i engene. Sidstnævnte er en truet hønsefugl, der har givet navn til det naturbevarende arbejde i ådalen; »Operation Engsnarre«. Se mere om projektet i Myrthuegårds udstilling.

Hjertestien »Langs sø og hede« 5,5 km

Stien løber fra Marbækgård langs søerne og over den fredede hede. På vej gennem Sjelborg Plantage kommer man tæt forbi en af områdets oldtidshøje. Stien er afmærket i et samarbejde mellem Hjerteforeningen og Esbjerg Kommune. Vandtæt fodtøj anbefales, da stien nogle steder i plantagen kan være våd.

Plettet gøgeurt er hedens orkidé. Den er i stand til at vokse på mager og fugtig jord, og blomstrer mellem juni og august. Er udbredt i vestjylland, men kun hvor de rette lysåbne forhold findes. Den er på landsplan truet af tilgroning, og overgødsning af de næringsfattige naturtyper. Farven kan variere fra lyserød til mørkere lilla. Som alle orkidéer er den fredet, og må ikke plukkes eller graves op.

Guldblomme er en sjældenhed i Danmark, da den er nært knyttet til heden. Plantens dele har været brugt som elskovsmiddel, samt mod gift og feber. I Jylland har man brugt Guldblommen som snus, eller som tilsætning til øl. Den dag i dag bruges arten i visse apotekerprodukter. Guldblomme blomstrer omkring Sct. Hans. Man bør ikke plukke guldblommerne.

Grøn sti

»Nordturen« 6,5 km

Stien udgår fra Pax p-pladsen ved kysten eller fra Myrthuegård. Stien leder den besøgende både ind i skoven og ud til klinten, hvorfra man har en storslået udsigt over den nordlige del af Ho Bugt. På Natur- og Kulturformidlingscentret Myrthuegård findes en åben udstilling, der fortæller om sammenhængen mellem naturen og menneskets brug af engene siden jernalderen. Myrthuegård har en lang historie og har ligget godt placeret i forhold til at overvåge ind- og udførsel af varer ad Varde Å. Måske derfor tilhørte gården i 1600-tallet Kongen. Bemærk at man kan vælge at afkorte ruten.

Blå sti »Søturen« 4 km

Udgår fra parkeringspladsen ved Marbækgård og løber over de tre spærredæmninger ved de opdæmmede søer og videre langs heden og skrænten mod Gulebjerg og Ho Bugt. Søerne er anlagt på de tidligere lavtliggende enge, og huser i dag et spændende fugleliv. På stien passerer man mindestenen over plantagens »fader«, sagfører Hansen.

Gul sti »Skovturen« 5 km

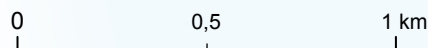
Stien, hvor man i hårdt vejr bedst finder læ i bevoksningen. Den udgår fra parkeringspladsen midt i Marbæk Plantage, hvor Esbjerg Kommune indtil 1972 havde en skovtræer. I skoven yngler raven, som for få årtier siden var en sjælden og meget sky ynglefugl. Ravn er stadig sky fugle, men i dag kan de ses og høres i plantagen. Hold også øje med korsnæb, hvis over- og undernæb krydser for at kunne vride fyrrekoglernes frø af. De optræder nogle gange i større flokke – også om vinteren.

Der findes flere hytter i området, der udlejes. Information om hytterne fås ved Esbjerg Kommune, Vej & Park.

Brandfare. Husk at brug af åben ild er forbudt bortset fra på de afmærkede grillpladser.

God tur!

Signaturforklaring			
♥	Hjertestien	🏠	Hytter
○	Ridesti	🏕️	Camping
—	Mountainbikerute	🏠	Lejrplads
●	Marbækstien	🏠	Primitiv overnatningsplads
●	Kravnsøstien	🏠	Grillplads
—	Gul sti	ℹ️	Naturinformation
—	Grøn sti	🗺️	Naturvejleder
—	Blå sti	🍽️	Spisested
—	Nationalpark	🏊	Rideskole
—	Skovsti	🚣	Bådplads
—	Bom	🏖️	Badestrand
P	Parkering	🗨️	Udsigtstårn
WC	Toilet	📍	Udsigtspunkt
♿	Handicappetoilet	🏛️	Fortidsminde
🚌	Busstop	🚴	Mountainbikeområde

© Esbjerg Kommune Kort & Matrikelstyrelsen